

Streven naar christen-democratische kwaliteitspolitiek

De verkiezingsuitslag van 6 mei is aanleiding tot discussie hoe het verder moet met het CDA. De koers van de partij moet zich bewegen in een richting waarbij het no-nonsense-beleid van Lubbers evenwichtig wordt gecombineerd met betrokkenheid, verantwoordelijkheid en zorgzaamheid. Geen fundamentele wijziging van de inhoud van het verkiezingsprogramma, maar van accenten in beleid, presentatie en partijcultuur.

Binnen het CDA wordt verschillend gedacht over de vraag of de verkiezingsuitslag van 6 mei jongstleden aanleiding moet zijn tot een grondige discussie over hoe we nu verder moeten. Dat is op zich niet zo vreemd. Dat het moeilijk zou zijn om in het gevecht tussen Kok en Bolkestein voldoende aandacht op te eisen, werd verwacht. Bepaald onverwacht was de omvang van het verlies, zeker omdat velen op een stabilisatie of lichte groei hoopten. Weer vijf zetels minder dan de toch al dramatische 34 van 1994. Zoiets leidt tot discussie. Daar is geen ontkomen aan. Er is bovendien ook alle reden toe; nog een *echte* en het CDA is niet langer een wezenlijke factor in de Nederlandse politiek. Tegenstanders van een discussie over hoe het nu ver-

der moet, zullen bang zijn voor onrust in de partij. Die angst het zwaarst laten wegen zou echter struisvogelpolitiek zijn.

Nu we op dit punt aangeland zijn, zal de houding van andere partijen tegenover het CDA onverschilliger worden. Alsof onze partij al bijna afgeschreven is. Niets zou minder waar moeten zijn. In 1989 haalden we nog 54 zetels. Dat betekent dat ondanks de secularisatie er een kleine 10 jaar geleden nog ruimte was voor een grote christen-democratische volkspartij. Dat zou dus

nog steeds mogelijk moeten zijn. Hebben we dan de afgelopen vier jaar, ondanks de inzet van velen, niet effectief gewerkt aan het herstel? Is de kwaliteit van onze politiek niet zo geweest dat het electoraat het CDA heeft heront-

Mr. drs. H.P. Kip

dekt? Blijkbaar niet. En juist daarom moet er wat gebeuren. De analyse in dit artikel richt zich op de inhoud en de vorm van onze politiek en op de partijcultuur. Rode draad is het zoeken naar methoden die de kwaliteit van onze politiek verhogen.

De kritiek op de partij wordt hieronder met enige schroom geformuleerd. Het is makkelijk vanaf de zijlijn te adviseren. De strekking is echter steeds het CDA zijn positie in het spectrum van de Nederlandse politiek te laten herwinnen en niet af te geven op verantwoordelijke partijleden in verleden of heden.

De inhoud

Het gaat in het CDA primair om de inhoud. Vernieuwing van de inhoud kan nooit leiden tot het verlaten van onze christen-democratische uitgangspunten, omdat dat uit electoraal oogpunt aantrekkelijk zou zijn. Bovendien is dat een verkeerde taxatie. Er blijft in Nederland meer dan voldoende ruimte voor een brede christen-democratische volkspartij die meer oog heeft voor de markt en sceptischer is over de staat dan de sociaal-democratie en meer sociaal-bewogen is dan het liberalisme en zich daarbij - op basis van de eigen specifieke uitgangspunten - voldoende onderscheidt van het vrijzwevende pragmatisme van D66.

Met het oog op de inhoudelijke positie van het CDA kom ik tot de volgende observaties:

- De verkiezingsnederlagen van 1994 en 1998 zijn meer te wijten aan strubbelingen binnen de partij, dan aan trendmatige secularisatie die er onmiskenbaar is, maar die niet verhinderde dat het CDA in 1989 nog 54 zetels behaalde.
- Het CDA opereert voor een belang-

rijk deel op dezelfde kiezersmarkt als de VVD. Het feit dat in de presentatie (niet in de inhoud!) van het verkiezingsprogramma de nadruk te veel lag op de progressievere punten heeft negatief op het resultaat van de verkiezingen uitgewerkt.

- De koers van de partij moet zich in een richting bewegen waarbij het no nonsense-beleid van Lubbers evenwichtig gecombineerd wordt met betrokkenheid, verantwoordelijkheid en zorgzaamheid. Dit betekent in relatie tot het laatste verkiezingsprogramma geen fundamentele verandering van de inhoud, maar wel van accenten in het beleid en van de presentatie.
Dit moet leiden tot aansprekende en herkenbaar christen-democratische thema's:

De toekomst van de arbeidsmarkt

Over enkele jaren begint de uitstroom van de naoorlogse geboortegolf. Een overschot op de arbeidsmarkt zal omslaan naar een tekort. Het CDA moet met een visie komen. In die visie moet rekening gehouden worden met een acceptabele invulling van door werkgevers geëiste 'employability' en door werknemers verlangde flexibiliteit.

Vraagtekens bij schaalvergroting

Het CDA heeft op alle niveaus meegewerkt aan schaalvergroting. Dit leidde tot een maatschappij waar individuen zich verloren voelen. De informatie-maatschappij biedt kansen de trend te wijzigen. Schaalverkleining is misschien wel de toekomst, omdat kennis snel en op afstand beschikbaar is. Voor de bepaling van de juiste schaal, moet kwaliteit de doorslag geven. 'Groter' is in ieder geval niet altijd beter.

Waarden en normen

Het CDA kan, gelet op zijn uitgangspunten, helder zijn in het actuele debat over het 'zinloze geweld'. De incidenten van de afgelopen periode hebben aangetoond dat brede lagen van de bevolking behoefte hebben aan duidelijkheid over het vereiste respect voor het menselijk leven en de maatschappelijke omgangsvormen. Het spontane verzet van de bevolking tegen het 'zinloze geweld' duidt op een vacuüm. Het CDA moet proberen hier als mobiliserende en samenbindende factor op te treden.

Gezin

Het CDA heeft de individualisering in onder andere de sociale zekerheid laten gebeuren. Het gezin is weliswaar 'herontdekt' maar de uitwerking moet aansprekender zijn (als het inkomensplan voor de middengroepen al in dit kader een poging tot gezinsbeleid was, is dat mislukt; het was veel te ingewikkeld om het te kunnen verkopen). De samenhang tussen gezin, school en (openbare) veiligheid verdient aandacht van ons. Daar valt grote winst te halen in de strijd tegen de criminaliteit.

Zorg om samenhang en kwaliteit van de samenleving

Zwerfers, junks, ontwrichte gezinnen, etc.: onze samenleving ziet het maar doet niets. 'De mens is de mens een zorg' moet het uitgangspunt van het CDA zijn.

Overlegeconomie en sociale cohesie

De paarse partijen doen alsof het poldermodel hun uitvinding is. Niets is minder waar. Aan het begin van het paarse optreden begon de aanval op de

positie van de Sociaal-Economische Raad (SER). Het CDA - en zijn politieke voorlopers - zijn de natuurlijke verdedigers van de overlegeconomie.

Het CDA moet de overlegeconomie voor de toekomst behouden.

De jaren tachtig hebben laten zien dat alleen zo langjarige loonmatiging en een degelijk herstelbeleid te realiseren zijn. Het CDA moet er werk van maken de negatieve kanten van de overlegeconomie (zoals de soms onduidelijke verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en sociale partners) weg te nemen en zo dit model voor de toekomst te behouden. Sociale cohesie door betrokkenheid van werkgeversorganisaties en vakbonden moet voor ons essentieel zijn.

Gebruik van de openbare ruimte

Nederland dreigt te verstoppelen. Zonder onorthodoxe keuzes zal Nederland over één of twee decennia vastlopen. Dat vraagt om nieuwe ideeën op het terrein van wonen, werken en reizen. Paars heeft zich voornamelijk beperkt tot het uitvoeren van plannen van eerdere kabinetten, maar nagelaten helder te zijn over wat de toekomst hier van ons vraagt. Een uitdaging voor het CDA derhalve.

Europa en de regio's

Het CDA is altijd een ferm ondersteuner van de Europese gedachte geweest. Europa heeft ons veel goeds gebracht maar het is ons niet gelukt de burger er warm voor te maken. De overheid heeft hier een taak laten liggen. Het CDA moet kiezen voor een voorzichtiger uitbouw van Europa en tegelijkertijd de burger laten emanciperen in zijn eigen regio. Democratische betrokkenheid is daarbij een essentiële voorwaarde.

Het spreekt voor zich dat het CDA moet vasthouden aan de succesvolle elementen van onze politiek uit de jaren tachtig, zoals een solide financieel overheidsbeleid, ruime aandacht voor werkgelegenheid, etc. Het aandragen van nieuwe thema's moet zoveel mogelijk uit de partij zelf komen. Daarnaast verdient het rapport *Nieuwe wegen, vaste waarden* hernieuwde aandacht. Veel van wat toen aangedragen is, zou de partij helpen op de weg naar inhoudelijke vernieuwing.

Een nieuwe vorm

Na de verkiezingen hebben commentatoren opnieuw vastgesteld dat het CDA de stap van natuurlijke regeringspartij met sterk bestuurlijke trekken naar oppositiepartij niet goed heeft doorstaan. Dit is een terechte constatering. De fractie van 1994 kreeg te maken met een nieuwe situatie. Oppositie voeren tegen een kabinet dat op een aantal terreinen politiek voerde die een voortzetting was van het beleid van kabinetten waar het CDA prominent

Ook de midden- groepen verdienen steun van het CDA.

aan mee deed, is niet makkelijk. Heerma kreeg de ondankbare taak dit vorm te geven. En, eerlijk gezegd, dat lukte niet. Er zat weinig richting in, eigen

dat De Hoop Scheffer zich in de media heeft kunnen profileren en een eigen stempel op de partij heeft kunnen drukken, is te kort geweest om een merkbaar effect te hebben op de verkiezingsuitslag.

Naar alle waarschijnlijkheid voert het CDA de komende jaren opnieuw oppositie. Dat zal beter moeten dan in de vorige periode, zoveel is duidelijk. Het laatste jaar is daar al mee begonnen, maar het is nuttig nu stil te staan bij de kenmerken van een effectieve oppositie:

Vernieuwende in plaats van remmende politiek
Het CDA moet oppassen niet te belanden in de positie dat telkens opgekomen wordt voor het bestaande, dat paars probeert af te breken. Te lang vasthouden aan de uitgeholde verzuilde structuren in de media, het onderwijs en het maatschappelijk middenveld in het algemeen leidt tot een verliezersstigma. En zoals bekend, kiezers willen

niet bij de verliezers horen. De uitdaging moet zijn vaste christen-democratische waarden uit ons Program van Uitgangspunten om te zetten in moderne vormen die bre-

de lagen van de bevolking aanspreken. Daarbij moeten we ons niet beperken tot de zwakkeren, hoe nodig aandacht voor deze groep ook is. Laten we niet vervallen in de fouten van de PvdA van de jaren tachtig, ook de middengroepen die bezig zijn hun leven op te bouwen verdienen onze aandacht en steun.

Agendabepalende in plaats van agendavolgende politiek

Het is vaker geconstateerd: Bolkestein bepaalt de politieke agenda. De andere

politici reageren slechts. Het is een zwaktebod Bolkestein daarover verwijten te maken. Wat telt, is het zelf beter doen; zelf de politieke agenda bepalen of andere partijen afrekenen als ze een proefballon oplaten die vanzelf leegloopt. (Hoe vaak is Bolkestein eigenlijk door het CDA ter verantwoording geroepen over de resultaten van zijn briljante invallen?) We moeten aansprekende thema's hebben. De leiding van de partij moet gebruik maken van het enorme potentieel aan leden dat het CDA nog steeds meer dan welke andere partij dan ook heeft. Vorm groepen van experts die onderwerpen voorbereiden, die kunnen weten wat er in de maatschappij leeft. Laat deskundige leden nadenken over bijvoorbeeld de PR-aspecten, over de contacten met de media.

Persoonlijke, publiciteitsgevoelige politiek in plaats van een bestuurlijke aanpak.

Het CDA als oppositiepartij moet in eerste instantie niet problemen oplossen maar oppositie voeren. Onze contacten met journalisten zijn gezien de aandacht voor het CDA in de media blijkbaar slecht. Als natuurlijke regeringspartij waren het CDA en zijn ministers als het ware *'qualitate qua'* voor de media interessant. Nu niet meer. Het CDA-gehalte van journalisten is bijzonder laag. Op natuurlijke steun hoeven we dus niet te rekenen. Dat betekent dat we zelf contacten moeten leggen en meer aandacht moeten geven aan het ontwikkelen van die expertise in alle lagen van de partij, maar zeker in het Haagse circuit. Geef persoonlijkheden de kans zich te ontwikkelen, met name in de media. Verkiezingen wor-

den immers - of we het nu leuk vinden of niet - in de massamedia (en dan met name op televisie) gewonnen of verloren.

De partijcultuur

De partijcultuur van het CDA is, zoals die van de meeste overige partijen, niet met de tijd meegegaan. Relatief weinig leden zijn actief. De leden die wel actief zijn (uitgezonderd leden in verkozen functies), zijn veel tijd kwijt met organisatorische en bestuurlijke aange-

**Geef
persoonlijkheden
de kans zich te
ontwikkelen in
de media.**

legenheden. Merkwaardig genoeg is op veel bestuursvergaderingen weinig tijd de inhoud van onze politiek te bespreken. Dit vergt ook een andere instelling en andere vaardigheden, redenen waarom het lijkt dat het inhoudelijke debat soms geschuwd

of beperkt wordt. Het bespreken van het landelijke verkiezingsprogramma op één avond, waarbij alle onderwerpen aan de orde gesteld kunnen worden, is geen uitzondering. Zo'n cultuur schrikt leden af die primair inhoudelijk geïnteresseerd zijn. Was het hen er om te doen organisatorisch of bestuurlijk actief te zijn, dan is een positie in een bestuur van een sport- of welke andere vereniging dan ook misschien wel interessanter. Op deze manier gaat veel talent verloren. De klassieke partijcarrière vergt geduld, aandacht voor randverschijnselen, kennis van reglementen en het zoeken van steun bij geledingen in de partij die te vriend gehouden moeten worden. Er komt immers een moment van herverkiezing, van samenstelling van lijsten voor welk orgaan dan ook. Leden met een drukke baan, die tijd willen voor hun gezin en sociale omgeving, geven ondanks hun chris-

ten-democratische idealen dan niet snel hun laatste vrije uren aan het CDA.

Hoe zou het misschien anders kunnen? Het CDA moet open staan voor mensen die op een enkel onderwerp inbreng leveren. Die inbreng ligt bij voorkeur in het verlengde van hun maatschappelijke activiteiten. De organisatie zal meer ad hoc en minder gestructureerd moeten zijn dan we gewend zijn. Liefst ook met meer mensen uit het bedrijfsleven, omdat de achtergrond van onze mensen in vertegenwoordigende functies te éénzijdig gericht is op de collectieve sector. De groepen van experts die zo gevormd kunnen worden, moeten in rechtstreeks contact worden gebracht met onze gekozen partijleden. Zo moet het lukken de kwaliteit van onze inbreng te verhogen. Dit geldt niet alleen voor de inhoud, ook de vorm dient kwalitatieve verbetering. Inschakeling van deskundige partijleden daarbij is essentieel.

Het uitdagende verlies

Mijn conclusie is dat het CDA zich snel moet vernieuwen naar vorm en ten dele naar inhoud van beleid. De partij moet ruimte maken voor mensen met ideeën, persoonlijkheid en gevoel voor politieke marketing. Durf moet beloond worden en niet afgestraft.

In de partij moet een klimaat ontstaan waar kwaliteit kan gedijen. Het CDA is nog altijd de partij met de meeste leden. Daar moet de kwaliteit uitkomen en niet alleen uit onze 29 vertegenwoordigers in de Tweede Kamerfractie.

Mr. drs. Henk Peter Kip is secretaris Algemene Zaken van de Nederlandse Vereniging van Banken en lid van de Sluizergroep in Amsterdam.

De Sluizergroep is een gezelschap jonge christen-democraten dat maandelijks bijeenkomt om na te gaan hoe het CDA op een moderne manier de christen-democratische uitgangspunten kan toepassen en uitdragen.